საქართველოს მემარცხენე სოციალ-დემ. სარედ. პარტია.

ტრიბუნა

მთავარ კომიტეტის ორგანო

გაზეთი „ტრიბუნა“ ღირს
თვიურად 2,500,000 მან.
ცალკე ნომერი ყველგან 150,000 მან.
რედაქცია და კანტორა: ტფილისი, ხახახლის ქუჩა, № 6
ტელეფონი 10—34.

№ 582 ხუთშაბათი, სექტემბრის 27 1923 წ. ყოველდღიური გაზეთი ფასი 200,000

ეროვნული ბიბლიოთეკა

გაზეთი
„ტრიბუნა“
ოქტომბრის 1-დან ეღირება:

პროფკავშირთა წევრებისათვის თვიურად	5.000.000 მ.
დაწესებულებათა და კერძო პირთათვის	7.000.000 „
ცალკე ნომერი	250.000 „

ДЛИУРИ

— 1 ოქტომბრიდან ისევ იწყება რურის ოლქის იზოლიაცია.

— ლიუდენდორფი იმუქრება გერმანიის კრიზისს ბავარიის ტყვიის-მფრქვევლებით გადავსწყვეტავო.

— მიუნხენში ხდება მუშათა და ფაშისტთა შეტაკება

— მემარცხენე სოციალ-დემოკრატები მოითხოვენ კოალიციიდან გამოსლას.

— ბოლგარეთში მღელვარება გრძელდება.

— ლიტვაში ძლიერდება კომუნისტური მოძრაობა.

— იაპონიის მთავრობა იხილავს იოკაპამის არსებობის საკითხს.

კულტურის მფარველობა

ბურჟუაზია კულტურის სახელით გამოდიოდა მუშათა კლასის წინააღმდეგ. სოციალიზმი წარმოდგენილი იყო როგორც ველურობის რესტავრაცია. ერავის წარმოედგინა, გარდა სოციალისტებისა, რომ მუშათა კლასი შესძლებდა კულტურული ცხოვრების ხელმძღვანელობას. ამ მოსაზრებას ჰქონდა თავისი საფუძვლებიც. სიძნელისა და წყვდიადის წიაღში საუკუნოებით ჩაფლული მშრომელი ხალხი, მართლაც, რომ ვერ შესძლებდა უშუალოდ შემოქმედების სფეროში შეჭრას და მეცნიერულ-ფილოსოფიურ სიმაღლეებზედ გამაგრებას.

ის ნაწილი საზოგადოებისა, რომელსაც ხელოვნურად დახშული ჰქონდა სწავლა-განათლების კარი, ცხადია ვერ იქნებოდა წარმომადგენელი წოწოდება სწავლულთა შორის. მიუხედავათ ამისა, გამარჯვებულმა მშრომელმა ხალხმა, როდესაც იგი მორჩა რეაქციონური ბანდების ლიკვიდაციას და ოდნავად შეამსუბუქა ქვეყნის სამეურნეო კრიზისი, ჯეროვანი ყურადღება მიაქცია კულტურის საკითხს.

სამეფოთა რუსეთში მორიგ დამკვრელ საკითხად დაისვა კულტურული ფრონტის საკითხი. რუსეთის გამომცემლობა თავის სიდიდითა და სიფართოვით განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია. უმაღლესი სასწავლებლებიც ამუშავდა და ახალი სტუდენტობა იქერს ძველ, თავად-აზნაურული და ბურჟუაზიული სტუდენტობის ადგილს.

ჩვენშიაც, გასული სამოსწავლო წლის დასასრულს განათლების ფრონტს მიაქციეს განსაკუთრებული ყურადღება. დღეს უკვე ახალი სამოსწავლო წლის დასაწყისის კარებში ვართ. ჯერ კიდევ საკითხის საბოლოო მოგვარებულად არ ჩაითვლება და საჭიროებს დიდ მზრუნველობას, მუშაობას და შრომას.

განათლების მუშაკთა მდგომარეობა, სტუდენტობის არსებობის პირობებში არ არის დამაკმაყოფილებლად მოწყობილი.

თეატრების საკითხი დედა ქალაქში თუ მოწესრიგებულია, პროვინციებში ასეთი მდგომარეობა არ არის. კორესპოდენტები აღნიშნავენ, რომ პროვინციის სახალხო სახლებს დაეპატრონენ ასეთი ელემენტები, რომელთაც არავითარი კავშირი არა აქვთ ხელოვნებასთან, სცენასთან და საერთოდ არ შესწევთ კულტურულ-განმანათლებელი მუშაობის, წარმოების უნარი. ეს კი მეტად სავალალოა. პროვინცია ყველაზედ უფრო საჭიროებს გამოცდილს, თავის მოვალეობის შემგნებ მუშაკებს.

ბურჟუაზიის კულტურა ერთი მუჭა ხალხის კულტურაა, კაპიტალისტური ცივილიზაცია მხოლოდ შეძლებულთა ცივილიზაციაა. უმრავლესობა ერისა მოკლებულია ნაციონალური კულტურის ნაყოფს. კულტურული მთლიანობის შექმნა, კულტურული აღორძინება ხალხის, მთელი ერის—შეადგენს სოციალისტური კულტურის მიზანს. ამიტომ უნდა განვთავისუფლდეთ ბურჟუაზიულ ტრადიციისაგან და სოფლებში, მივარდნილ პროვინციებში და კუთხეებში დრო გამოშვებით უნდა გადავისროლოთ საუკეთესო კულტურული ძალები, რომ ხალხი, მასა უშუალოდ ეზიაროს კულტურულ ცხოვრებას, გაიგოს მისი ფასი და დანიშნულება.

ტფილისი, ან ქუთაისი და ბათომი არ უნდა იყოს მარტო კულტურული მუშაობის უმთავრესი ასპარეზი პირიქით, სოფელს, გლეხს, ჩამორჩენილ ხალხს ესაჭიროება ამაღლება, განათლება, კეთილცნობიერება. ამიტომ ჯეროვანი ყურადღება უნდა მიექცეს კულტურის სოციალიზაციას. ეს იქნება ბუმბერაზი სოციალისტური კულტურა, კულტურა მთელი ხალხის, მთელი ერის.

მშრომელი გლეხობა და რევოლიუცია

1. გლეხობის ბუნება

სოციალისტურ ლიტერატურაში აზრთა დიდი სხვაობა არსებობდა გლეხკაცობის საკითხში. განსაკუთრებულის სიცხადით ჩამოყალიბებული იყო ორი თვალსაზრისი. ერთი—რომელიც ხედავდა გლეხობაში კულტურულ, პროგრესიულ და რევოლიუციონურ ძალას. მეორე—რომელიც გლეხკაცობას სთვლიდა ანტი პროგრესიულ მოელენად, ისეთ საზოგადოებრივ კატეგორიად, რომლის განკარგულებაში შედიდა „ისტორიის ბორბლის უკუმა დატრიალება“. პირველ შეხედულების პოლიტიკურ სახეობად რუსული ნაროდნიკული, ესერული მიმართულება ითვლებოდა, ხოლო მეორესი—ორტოდოქსალი შაბლონური მარქსიზმი. ამ ორ, საწინააღმდეგო აზრთა წყობის შუა გლეხთა ბუნების შეფასებაში გამუდმებული ჰიდალი, გაცხარებული ბრძოლა არსებობდა. ორივე მხარე ინარეკლა გარკვეულ ფაქტებს ეყრდნობოდა. გლეხთა შინაურ და საზოგადოებრივ ცხოვრების გაშუქება, გლეხთა მოძრაობის ისტორიის განკითარება, ახსნა-გარკვევა მდიდარ მასალებს უყრიდა თავს აღნიშნულ ყაიდაზე მოაზროვნეთა ტიპებს ხელში.

უკანასკნელ დრომდე გლეხთა საკითხში გაბატონებულ თვალსაზრისად რეფორმისტულ-მარქსისტული თვალსაზრისი ითვლებოდა. ძნელი იყო წინააღმდეგის დაშვება. პრაქტიკულად სოფლის მუშების შინაბუნების, მათი ფსიხიკის, აზრების, რწმენის დიფერენციალური ანალიზი, მოკლედ—გლეხთა სულიერ ცხოვრების ანატომიის გადმოლაგება სუსტად არც ერთ ეპოქას არ მოუხდენია. და ის ძუნწი ცნობები, რომელსაც გვაწვდის მე-18—19 საუკუნეების ისტორია, უეჭველად გლეხ-კაცების უარყოფით თვისებებს ააშკარავებს. მაგალითისთვის საკმარისია ფაქტთა საწყობიდან მხოლოდ ერთი ისტორიული ამბავი მოვიგონოთ.

საფრანგეთის 1789 წ. „დიდი“ რევოლიუციამ გლეხთა უტიფრობით დამარცხდა. გლეხკაცების მილიონმა ხმამ კოსიკელი გმირი მონარქიის უზენაეს ტახტზე წამოასკუპა. რესპუბლიკანურ მართვა-გამგეობის ნაცვლად ბონაპარტეს სამხედრო დიქტატურა განამტკიცა გლეხთა მასებმა საკუთარ ფურგზე. საფრანგეთის მე-18-ე საუკუნის მიწურულის გლეხწაცობამ უარყო სოციალისტური მოძღვრება, საზოგადოებრივ ცხოვრების კომუნისტურად მოწყობის აზრი. გლეხებმა საკუთარის ხელით დასწვეს კომუნისტური იდეების მქადაგებელი ბაბეფი. გლეხობა სტიქიურად უარყოფდა იმას, რის განხორციელებისათვის შემდეგში სპირდებოდა შეგნებული და ორგანიზაციული ბრძოლა.

ამ ისტორიულ „შავი დოკუმენტის“ ფორმალი თვალსაზრისით განხილვა უსათუოდ ანადგურებს მსოფლიო გლეხკაცობის როლს ახალ „ცხოვრების მოწყობაში.“ საფრანგეთის გლეხობის „შეკდომას“ აქვს მეტად საფუძვლიანი მიზეზი. რევოლიუცია ბურჟუაზიული შინაარსით ამოიწურებოდა. ახალგაზრდა ბურჟუაზია გამოდიოდა განმათავისუფლებელ მოძრაობის მესაჭედ. დიდი რევოლიუცია გრანდიოზული გამოვლენა იყო ორ სხვა და სხვა სოციალ-ეკონომიურ სახეების და შინაარსის მქონე მოვლენის: ფეოდალიზმისა და კაპიტალიზმის. ფეოდალური არისტოკრატია ებრძოდა ფინანსიურ არისტოკრატიას. „უკანისკნელი სცდილობდა თავის პუნებრივ უფლებების“ მოპოვებას. ახალი ცხოვრების გარიჟრაჟი არ იძლეოდა დრომოქმედ, ისტორიის ტბაში ჩაძირულ ბრწყინვალე რაინდთა გამარჯვების იმედებს. ფეოდალიზმის ციხე-სიმაგრე დაიმსხვრა. კაპიტალისტურმა ბურჟუაზიამ აღმართა მის ნანგრევებზე საკუთარი სამფეროვანი დროშა.

კაპიტალიზმისა და ფეოდალიზმს შუა გამარჯვებულ ბრძოლაში გლეხთა მასსები ბურჟუაზიის ბანაკში თავშესაფრობდა. საშუალო წოდება, როგორც მებრძოლი წარმოების კაპიტალისტურ სისტემისათვის, იმ ჟამად პროგრესიულ, რევოლიუციონურ კლასს წარმოადგენდა. ცხადია, მისი თანამშრომელი, თანამებრძოლი მეოთხე წოდებაც—გლეხკაცობა არ იყო ამ იარლიკებს მოკლებული. მაგრამ რევოლიუციონურ ბრძოლის მეორე პერიოდში საკმაო სიცხადით ჩამოყალიბდა ბურჟუაზიასა და გლეხ-კაცობის შორის არსებული ინტერესთა შრავალგვარობა. გლეხთა ინდიფერენტიზმის მიზეზი აღორძინდა აგრარულ ნიადაგზე. ეროვნულმა კონვენტმა, რომელიც მოწვეულ იქმნა პარიზში 1792 წლის სექტემბერში, დაიკანონა ბურჟუაზიული აგრარული კანონ-პროექტი: ჩამორთმეული მიწები **ფასით** და **კერძო საკუთრებად** გადაეცა გლეხკაცობას. გლეხობა იძულებული შეიქმნა ეყნოსა საკუთარი ხელით მოკრეფილი ყვავილი. მაშასადამე, ბურჟუაზიულმა რევოლიუციამ არ გაამართლა სოფლის მუშების მოლოდინი. რევოლიუციამ არ მისცა გლეხ-კაცობას ის, რის მიცემასაც პირდებოდა განვითარების დასაწყისში. გლეხობამ გვერდი აქცია რესპუბლიკანურ აზრებს და ისეთივე ერთსულოვნად შეხვდა რობესპიერის ჰილიოტინაზე აყვანას, როგორც ლუი მე-14-ტეს თავის მოკვეთას.

მეორე მხრით, ანტირესპუბლიკანურ მოძრაობასთან ერთად, გლეხობის დიდმა უმრავლესობამ მტრულად შეხედა სოციალისტურ აზრების პროპაგანდას. ბურჟუაზიამ დაიკანონა „წმინდა საკუთრება“ მიწასა და საწარმოო იარაღებზე. გლეხობა გაიმსჭვალა ჯერძო საკუთრების ფსიქოლოგიით, მიწის დასაკუთრების აუცილებლობის აზრებით. გლეხობას არ გააჩნდა საკუთარი მიწის ნაჭერი. მთელი მაწა-წყალი ფეოდალებს, თავად-აზნაურებს ეკუთვნოდა. ახლა გლეხმა გაიღო უკანასკნელი გროში, პურის უკანასკნელი ნატეხი და მიწა შეისყიდა.

განა შეიძლებოდა ასეთ ატმოსფერაში სოციალიზაციაზე, მიწათმოქმედების კომუნალ საფუძველზე მოწყობის შესახებ ლაპარაკი? ცხადია, არა. ეს ნაადრევი და „მიზანშეუწონელი“ იქნებოდა. ბურჟუაზიულმა პოლიტიკამ და ეკონომიურმა ვითარებამ გლეხ-კაცობის ცნობიერების არედან გააძევა სოციალისტური იდეოლოგიის შეთვისების საჭირო პირობები. პოლიტიკა ახდენს ხშირად საგრძნობ ზეგავლენას მასსის ფსიქოლოგიაზე.

ამ რიგად, გლეხთა საწინააღმდეგოდ მოლაღებელი ისტორიული მაგალითი, ან, როგორც უწოდებენ—„შავი დოკუმენტი“ იმას კი არ ადასტურებს, რომ გლეხობა წმინდა წლის კონსერვატორია, რეტროგრადი და ანდიფერენტული მასსა პოლიტიკაში. ბურჟუაზიულ რევოლიუციაში ყველაზე მეტად რევოლიუციონურია ბურჟუაზია, სოციალისტურ მოძრაობაში—მშრომელთა **კლასი**. საფრანგეთის რევოლიუციას გამოყავდა გლეხ-კაცობა ფეოდალ არისტოკრატიის კლანჭებიდან. სამაგიროდ იგივე რევოლიუციამ გლეხობა სოფლის აგრარიებისა და კაპიტალისტების დიქტატურის მუხრუჭში მოამწყვდია. ბურჟუაზია იბრძოდა საკუთარ ბატონობისათვის. მშრომელ გლეხობას კი ვისთვის უნდა დაეღვარა სისხლის უკანასკნელი წვეთი? ამას კარგად ამჩნევდნენ გლეხები. ამიტომაა სწორედ, რომ ისტორიკოსი და მით უმეტესად—სოციალისტი არ უნდა მიუდგეს ვანდეას აჯანყებას დაბალ ღირსების კვლევა-ძიების იარაღით. ყოველი კლასის ბუდება ასეთია: საზოგადოებრივ ცვლილებებში აქტიურია ის ნაწილი საზოგადოების, რომელიც ცვლილებებში ხედავს ან მოელის საკუთარ ინტერესების განაღდებას. 1792 წლის შემდეგ რა წარმოადგენდა საფრანგეთის გლეხკაცობის პრაქტიკულ მიზანს? მიწების პარცელაცია, სისხლით და ოფლით შესყიდულ ბუნებრივ სიმდიდრის ჯერძო საკუთრების სახით შენარჩუნება. ბურჟუაზიამ აგრარული რეფორმა იმ გეგმაზე განახორციელა, რომელიც მისთვის სასარგებლო იყო.

გლეხკაცობის აზროვნების სიმძიმე რაკი დაეყრდნო მიწაზე, ინდივიდუალი საკუთრების განმტკიცების აუცილებლობას, ცხადია, სინამდვილის ლოგიკური ახსნა-გაგება და გაშუქება გლეხ-კაცობაში „ანტისოციალისტურ გოგრას“ აღმოაჩენდა. ეს ასეც მოხდა. საფრანგეთის გლეხთა მასსამ დაიმსახურა ფრ. ჰენგელსის გულისწყრომა და მთელ რიგ სოციალიზმის თეორეტიკოსებისგან შავი განაჩენი.

არც ნაროდნიკული შკოლა იძლევა გლეხთა შინაბუნების ფოტოგრაფიულ სურათს. შეუძლებელია კატეგორიულად იმის მტკიცება, რომ გლეხმა ყველგან და ყოველთვის სოციალისტური და რევოლიუციონური პრაქტიკის მატარებელი იყოს. ასეთივე დებულება შეიძლება წამოყენებულ იქნას ქალაქის პროლეტარიატის მიმართაც. განა რევოლიუციონური იყო ინგლისის პროლეტარიატი კაპიტალიზმის აღორძინების განთიადზე: როდესაც ამსხვრევდა საწარმოო იარაღებს?

ელემენტარი სქემატიზაციის თვალსაზრისით, გლეხობა ორ ნაწილის შეერთებას წარმოადგენს. არის მდიდარი „კულაკური“ გლეხობა და ღარიბ-ლატაკი გლეხობა. პირველის ფილოსოფია განსხვავდება მეორეს მსოფლმხედველობისაგან. პირველი გლეხობა მერყეევი ელემენტია. იგი სდგას იმ გზაჯვარედინზე, საიდანაც იწყება ან ღარიბ, ნახევრად პროლეტარულ გლეხობის ბანაკისაკენ გადასვლა, ან „კულაკობიდან“ „ბურჟუას“ ტიტულამდე ამაღლება. სამაგიეროდ, „გლეხობის“ მეორე ნაწილი, **მშრომელი გლეხობა**, სავსებით გამოხატავს შრომის ინტერესებს. იგი წარმოადგენს პროლეტარულ რაზმის მებრძოლ გუნდს. მას შეუძლია პროლეტარულ ბრძოლაში აქტიური მონაწილეობა, სერიოზული როლის გათამაშება. რატომ? იმიტომ, რომ მშრომელი გლეხობის ინტერესები ენასკვება ქალაქის მუშების ინტერესებს.

იმ დებულების ჰეშმარიტებუნებრივობა აშკარა გახდება მას შემდეგ განსაკუთრებით, როდესაც ჩვენ საზოგადოებრივ ჯგუფების კლასიფიკაციის, მთავარ საზომად **შრომას** გამოვაცხადებთ. ის, ვინც შრომობს, საკუთარი მარჯვენით არჩენს თავის თავს, პოულობს საარსებო პურს და, ბოლოს,—არ ახდენს დაქირავებულ, სხვისი შრომის ექსპლოატაციას, არ სარგებლობს სხვისი გაძვალ-ტყაეებით, უეჭველად მასსის ქვედა ფენას მიეკუთვნება. ასეთია მშრომელი გლეხი, ღარიბი მიწის მუშა და ქალაქის პროლეტარიატი. ისინი წარმოადგენენ ერთ მთლიან შრომის სხეულს—**მშრომელთა კლასს**. არსებითად მიუღებელია და ყალბი რეფორმისტ-ოპორტიუნისტ კაეცის შეხედულება, რომლის მიხედვით სოფლისა და ქალაქის მუშებს შორის დიდი **ინტერესთა სხვაობაა**, ინტერესთა წინააღმდეგობა.

საერთოდ მართალია შემდეგი. მშრომელ გლეხსა და ფაბრიკის პროლეტარს შუა არის განსხვავება სოციალისტური შეგნების ხარისხში. პროლეტარს უშუალო კავშირი აქვს იმ საზოგადოებრივ ურთიერთობასთან, რომლის დარღვევა იძლევა კომუნისტურ თანწყობის შემოღების აუცილებლობას. კაპიტალიზმის სუსხი გლეხისათვის არაა ამთელი თავისი სიღრმე სიგრძით ცნობილი. აგრარულ სფეროში მძიმე ინდუსტრია ვერ პოულობს ფართო ასპარეზს. სოფლად ინდუსტრიალი წარმოების ბუნებრივი პირობები განსხვავდება ქალაქებში, სამრეწველო ცენტრებში კაპიტალისტურ მრეწველობის პირობებისგან. რაკი მშრომელი, ღარიბი გლეხი და ქალაქის მუშა განსხვავებულ პირობებშია, განსხვავებული გვევლინება მათი განვითარების დონე. მაგრამ მთავარი, ძირითადი, გადამჭრელი მნიშვნელობის მქონე მარტივი—შრომა, ექსპლოატაცია, არსებულ საზოგადოებრივ წყობილებით უკმაყოფილება ორივეს იზიდავს შრომის საძეფოს—სოციალიზმისაკენ.

ამიტომ სწორი და არსებულ ვითარების გამომხატველი იქნება პროლეტარიატსა და გლეხობას შუა არსებული ურთიერთობა—განწყობილების შემდეგ ფორმულით გამოთქმა: ქალაქის მუშები—წარმოადგენენ სოციალისტურ რევოლიუციის ავანგარდს, წინა რაზმს, სოფლის მუშები—არიერგადს. რეზერვებს, უკანა რაზმს. რევოლიუციონურ ბრძოლის განვითარებასა და გარღმავების პროცესებში ეგ რაზმები შეძლიან ერთმანეთს, ან ერთ მწკრივში დარაზმდებიან, მაგრამ არასდროს—ერთმანეთის საწინააღმდეგოდ.

აშკარაა: მიუღებელია ნაროდნიკულ-ესერული თვალსაზრისი გლეხობის შეძლებულ ნაწილის მიმართ: და მენშევიკურ-მარქსისტული შეხედულებაც ღარიბ მშრომელ გლეხობაზე.

რუსეთის პროლეტარული რევოლიუციის პრაქტიკა საზღვარს უდევს გლეხთა საკითხში შემუშავებულ აზრთა დიამეტრალ დაპირისპირებას. იგი აშკარავებს მშრომელ გლეხობის პროგრესიულ შინაბუნებას.

გ. **მუშიშვილი.**

ᲒᲠᲔᲯᲘ

ბერლინში გამოდის გაზეთი „წითელი ნოქარი“. ამ გაზეთში არის დაბეჭდილი წერილი ასეთის სათაურით: „მოსკოვი სცოცხლობს, ბერლინი შიმშილით სულსა ღაფავს“.

გაზეთი ანგარიშობს, რამდენი საათი უნდა იმუშაოს საშუალოდ მბეჭდავმა მოსკოვში და ბერ-

ლინში, რომ მიიღონ ერთნაირი ზომა სანოვაგისა.

ცნობები შეეხებიან თიბათვეს. ამ ჟამად, რა საკვირველია, უფრო უარესია მდგომარეობა ბერლინისთვის.

„ერთი კილო ზეთისთვის მოსკოვში უნდა იმუშაოს მუშამ 4 საათი და 30 წუთი, ბერლინში კი 9 საათი და 22 წ..

1 კვერცხისთვის მოსკოვში 5 ნახ. წუთი, ბერლინში 22 წ..

ერთი კილო ბრინჯისთვის მოსკოვში 1 საათი 40 წ., ბერლინში 2 საათი და 36 წ.

ერთი კილო ხორცისთვის 1 ს. 6 წ. და 2 ს. 46 წ.

ერთი კილო ხორბლისთვის 15 წ. და 1 საათი და 3 წუთი“.

ეს ციფრები თავისთავად ცხადჰყოფენ, თუ რა უკიდურესობამდე მისულა გაჭირვება გერმანეთში.

რაღიო-ტელეგრამები

„ზაკროსტას“ ცნობები 25 სექტემბრიდან.

გერმანიის ამბები.

გერმანიის სახელმწიფოთა პრემიერების კრებაზედ კანცლერმა შტრეზემანმა განაცხადა, რომ მთავრობას გადაწყვეტილი აქვს შესწყვიტოს პასიური წინააღმდეგობა. გადაწყვეტილების წინააღმდეგ კრებაზედ არავინ გამოსულა ესევე საკითხი ხუთშაბათს განხილულ იქნება რეიხსტაგის სხდომაზედ.

გერმანიის პრესა აღნიშნავს, რომ პასიურ წინააღმდეგობის გაგრძელება, ფინანსიურ დაბრკოლებათა გამო, შეუძლებელია და, რომ წინააღმდეგობის გაგრძელება უფრო ხელსახრელია საფრანგეთისათვის, ვიდრე გერმანიისათვის. მხოლოდ, ნაციონალისტური გაზეთები გაიძახიან, რომ მხოლოდ ბრძოლით შეიძლება სახელმწიფოს ხსნა.

რურის ოლქის იზოლიაცია გრძელდება. ფრანგებმა გამოუცხადეს, რომ 1 ოქტომბრიდან ისევ ჭკრძალავენ მიმოსვლას მათ მიერ დაჭერილსა და თავისუფალ გერმანიის შორის.

ამერიკის გაზეთების ცნობით, აუგსბურგში (ბავარია) შესდგა მონარქისტების დიდი დემონსტრაცია. ლიუდენდორფი აშკარად ომს უცხადებს ბერლინს და იმუქრება, რომ გერმანიის კრიზისს იგი გადასწყვეტს ბავარიის ტყვიის-მფრქვეველებით.

აღმოსავლეთ პრუსიაში ანტენბერგის ციხეში აჯანყდა 600 პატიმარი. აჯანყების ჩასაქრობად მოსულ მილიციის მიერ მოკლულია ერთი, ხოლო ბევრი დაიჭრა.

უმუშევართა და პოლიციის შეტაკების გამო, დრეზდენში დაიკეტა სასურსათო მაღაზიები. სწარმოებს დატუსაღება.

გავრცელდა ხმები, ვითომც მემარჯვენები აპირებენ გამოსვლას მთავრობა საკმარისად ძლიერად გრძნობს თავს და მნიშვნელობას არ აქცევს მემარჯვენეთა მუქარას.

რეიხსტაგის მოწვევა გადაიოდო მთავრობასა და დაჭერილ ოლქების წარმომადგენლების შორის

„ზაკროსტას“ ცნობები 25 სექტემბრიდან.

საფრანგეთის ამბები.

საფრანგეთის სახელმწიფოთა პრემიერების კრებაზედ კანცლერმა შტრეზემანმა განაცხადა, რომ მთავრობას გადაწყვეტილი აქვს შესწყვიტოს პასიური წინააღმდეგობა. გადაწყვეტილების წინააღმდეგ კრებაზედ არავინ გამოსულა ესევე საკითხი ხუთშაბათს განხილულ იქნება რეიხსტაგის სხდომაზედ.

გერმანიის პრესა აღნიშნავს, რომ პასიურ წინააღმდეგობის გაგრძელება, ფინანსიურ დაბრკოლებათა გამო, შეუძლებელია და, რომ წინააღმდეგობის გაგრძელება უფრო ხელსახრელია საფრანგეთისათვის, ვიდრე გერმანიისათვის. მხოლოდ, ნაციონალისტური გაზეთები გაიძახიან, რომ მხოლოდ ბრძოლით შეიძლება სახელმწიფოს ხსნა.

რურის ოლქის იზოლიაცია გრძელდება. ფრანგებმა გამოუცხადეს, რომ 1 ოქტომბრიდან ისევ ჭკრძალავენ მიმოსვლას მათ მიერ დაჭერილსა და თავისუფალ გერმანიის შორის.

ამერიკის გაზეთების ცნობით, აუგსბურგში (ბავარია) შესდგა მონარქისტების დიდი დემონსტრაცია. ლიუდენდორფი აშკარად ომს უცხადებს ბერლინს და იმუქრება, რომ გერმანიის კრიზისს იგი გადასწყვეტს ბავარიის ტყვიის-მფრქვეველებით.

აღმოსავლეთ პრუსიაში ანტენბერგის ციხეში აჯანყდა 600 პატიმარი. აჯანყების ჩასაქრობად მოსულ მილიციის მიერ მოკლულია ერთი, ხოლო ბევრი დაიჭრა.

უმუშევართა და პოლიციის შეტაკების გამო, დრეზდენში დაიკეტა სასურსათო მაღაზიები. სწარმოებს დატუსაღება.

გავრცელდა ხმები, ვითომც მემარჯვენები აპირებენ გამოსვლას მთავრობა საკმარისად ძლიერად გრძნობს თავს და მნიშვნელობას არ აქცევს მემარჯვენეთა მუქარას.

რეიხსტაგის მოწვევა გადაიოდო მთავრობასა და დაჭერილ ოლქების წარმომადგენლების შორის

ᲐᲘ ᲙᲐᲡᲣᲮᲘ!!!

2. ყალთამანდური მსჯელობის ნიმუშები

პირადათ ჩვენთვის მეტად საინტერესო საკითხს წარმოადგენს ის, თუ როგორ ხსნიდენ, მარტავდენ და როგორს პასუხს აძლევდენ ეროვნულ მოძრაობას მარქსიზმის მეთაურები და მისი დამაარსებელნი, მარქს-ენგელსი ეროვნული საკითხი, ეროვნული მოძრაობა, ერების წარმოშობისა და მათი მომავლის შესახებ მრავალი ლიტერატურა მოიპოვება, რონელნიც მარქსის მიმდევრების, მარქსისტების კალამს ეკუთნიან. მარქსისტული საზომით, უკეთ მარქსის ისტორიული მეთოდით ეროვნული კითხვა მრავალჯერ იყო გაშუქებული მსოფლიო სოციალისტურ ლიტერატურაში. მაგრამ მათშორის თითქმის არავინ არ ცდილა ობიექტიურად შეესწავლა და გამოერკვია, გარდა ლენინისა, თუ თვით მარქსი და ენგელსი როგორ უყურებდენ ეროვნულ კითხვას.

ასეთს შემთხვევაში ძალიან ხშირად ხდება—ხოლმე, რომ მიმდევრები ძლიერ ამახინჯებენ თავისი მამამთავრის შეხედულებას და სრულიად საწინააღმდეგო დასკვნებს უკეთებენ ამა თუ იმ საკითხს, ვინემ ამას ჩაიდენდა მოძღვრების დამაარსებელი. თვით მარქსაც ასეთი ბედი დაჰმართეს მრავალმა მისმა მიმდევრებმა მრავალს მნიშვნელოვანს საკითხში. აიღეთ თუ გნებავთ პიროვნებისა და სახელმწიფოს საკითხი. მრავალ ათეულ წელთა განმავლობაში არა მარტო მარქსის მოწინააღმდეგეთა ლიტერატურაში, არამედ თვით მისი მიმდევართა წრეებში იმის საწინააღმდეგო შეხედულობა ვრცელდებოდა პიროვნებასა და სახელმწიფოზე, ვინემ ეს ჰქონდა შემუშავებული თვით მარქს.

მარქსიზმის ერთ საუკეთესოდ მცოდნედ მიჩნეულმა კარლოს კაუცკიმ პირდაპირ დაამახინჯა მარქსის მიერ სახელმწიფოს გაგება და მისი შეხედულება პარლამენტსა და პროლეტარიატის დიქტატურაზე. მთელი მეორე ინტერნაციონალი 25 წლის განმავლობაში (1889—1914 წ.) იმეორებდა კაუცკის დებულებებს სახელმწიფოს შესახებ. მაგრამ საკმარისი შეიქმნა გამოქვეყნებულიყო (1917 წ.) ამხ. ლენინის წიგნი „სახელმწიფო და რევოლიუცია“. რომ მთელი კაუცკინიზმი ამ საკითხში ძირიან ფესვიანად გადაებრუნებინა და სრულიად ახალი განმარტება მიეცა სახელმწიფოსათვის მარქსისტული საზომით. თანამედროვე კომუნისტები (ლენინი, ბუხარინი, ზინოვიევი, ტროცკი და სხ.) სერიოზულ გამოკვლევებში ამტკიცებენ, რომ კაუცკიმ გიხრწნა თავისი ასეთი განმარტებებით მარქსიზმი და იგი რეფორმისტულ ჭაობამდე დაიყვანა. ლენინმა თავის წიგნაკში („სახელმწიფო და რევოლიუციი“) ფაქტებით ხელში დაამტკიცა, რომ მარქსი სოციალისტურ—წყობილების განხორციელებამდე საჭიროდ სცნობდა **გარდამავალ პერიოდის** გავლას, რომლის პოლიტიკური ფორმა იქნებოდა არა პარლამენტარული წყობილება, არამედ პროლეტარიატის დიქტატურა, რომ მარქსი მზამზარეულად კი არ იღებდა ძველს ბურჟუაზიულს სახელმწიფო აპარატს, როგორც ამას მოითხოვდენ მარქსის სახელით კაუცკინელები, არამედ მოითხოვდა მის დამსხვრევას და მის ნანგრევებზე ახალი ტიპის, პროლეტარული სახელმწიფოს შექმნას; კიდევ მეტი, მარქსი უარყოფდა კომუნისტურ წყობილებაში ყოველგვარ სახელმწიფოს არსებობის შესაძლებლობას და ამტკიცებდა, რომ კომუნიზმის დროს სახელმწიფო თავის თავად მოკვდება, როგორც არა საჭირო ძალდატანებითი კლასიური ორგანიზაცია.

ამ გვარად მთელი რიგი კითხვებისა, დაკავშირებული **პროლეტარიატის დიქტატურის კითხვასთან, გარდამავალი პერიოდის** ფორმები, თვით **სახელმწიფოს გაგება** და მისი **გაუქმება კომუნისტურ** წყობილებაში, მრავალი ათეული წლის განმავლობაში მეტად ყალბად იყო განმარტებული თვით მარქსისტებისაგან. და საკმარისი იყო ლენინის წიგნის გამოსვლა, რომ საკითხს სულ სხვა გვარი განმარტება და სახე მისცემოდა. **ლენინის დასახელებულმა წიგნმა მთელი ეპოქა შექმნა სოციალისტურს აზროვნებაში და კერძოთ მარქსიზმის გაგებაში**; და დღემდე არც ერთ მწერალს არ დაურღვევია ლენინის მიერ წამოყენებული დებულებანი. თავის დროზე (1917 წ.) ამხ. ლენინი პირდაპირ ეუბნებოდა გ. პლეხანოვს პრესის საშვალებით, სცადე და დაარღვიე ჩემი დებულებები სახელმწიფოს მარქსისტულ გაგების შესახებო; პლეხანოვმა დუმილით უპასუხა. ასეთი დიდი ოპერაციების მოხდენისათვის მან ვერმშესძლო თავისი ძველი დებულებების დაცვა. სამაგიეროდ მარქსის რევოლიუციონურ სისტემას გარდამავალ პერიოდისა და პროლეტარიატის დიქტატურის შესახებ **სრულიად შეგნებულად** უკეთებს რევიზიას და კოალიციის პრინციპით სცვლის (იხ. ბუხარინის მოხსენება კომინტერნის მეოთხე კონგრესზე).

კითხვა იბადება: რას ნიშნავს ეს გარემოება, ნუ თუ არ არის საგულისხმო და მვტად სერიოზული ლენინის ასეთი „აღმოჩენა“?

რასაკვირველია არის და იგი გვეუბნება იმას, რომ თვით მარქსიზმის შესწავლითა და დაახლოვებითი გაგებით, არა მისი ყალბი ინტერპრეტატორების საშუალებით, არამედ პირდაპირ მარქსითა და ენგელსით, შესაძლებელი ხდება მრავალი კითხვის სულ სხვა გვარად განმარტება მარქსისტული საზომით.

ასევე ეროვნულ საკითხშიაც; მარქს-ენგელსის ეროვნული პოლიტიკა და პროგრამა, მათი დამოკიდებულება და შეხედულება ერების შესახებ ყალბად იყო გაგებული მარქსის მრავალი მიმდევრების და მისი მოწინააღმდეგეთა მხრით. ამ დარგშიაც მასალების ხელ-მეორედ გადასინჯვამ და ნაწილობრივ ახლად აღმოჩენილმა წერილებმა, მოხსენებებმა და მანიფესტებმა და სიტყვებმა სულ სხვა გვარი გაშუქება მისცეს ამ კითხვას მარქსის მსოფლმხედველობაში.

მეორეს მხრით, აღსანიშნავია, ერთი გარემოებაც. როგორც სახელმწიფოს შესახებ ისე, ეროვნულ საკითხზედაც მარქს ენგელს არ მოუციათ დამთავრებული ნაწარმოები, თხზულება და არც მათი **ისტორიული მეთოდით ძირეულად არ გაუშუქებიათ ეს კითხვები.** ამ ჟამად მარქსისტულ სკოლაში, ორივე ამ საკითხების შესახებ კაპიტალური შრომები არსებობს მარქსისტული მეთოდით განხილულნი, სადაც ყოველი დებულება ნათელი და გარკვეულია. მარქს-ენგელს ასეთი კაპიტალური შრომები არ მოუციათ ორივე აღნიშნული საკითხების შესახებ.

მიუხედავად ამისა ლენინმა შესძლო სისწორით აღდგენა მარქსის შეხედულებისა სახელმწიფოზე და გარდამავალ პერიოდზე. სახულისხმეიროა ამ შემთხვევაში ლენინის კვლევის მეთოდი მარქსის შესასწავლად. მარქსისა და ენგელსის შეხედულება და მოსაზრებანი სახელმწიფოს შესახებ გაბნეულია სხვა და სხვა წერილებსა და თხზულებებში („ანტი-ლესინგი“ „კომუნისტური მანიფესტი“ „გოტის პროგრამის კრიტიკა“, „სამოქალაქო ომი საფრანგეთში“ და სხვა კერძო წერილებშიც). ლენინმა შეკრიბა ყოველივე ეს, მოიყვანა სისრულეში, გაუკეთა კომენტარიები, განმარტა—მთელი რიგი კითხვებისა და ამით შექმნა მეტად დიდ მნიშვნელოვანი შრომა. ამხ. ლენინმა იგივე მეთოდი გამოიყენა მარქსის ეროვნული საკითხის გაგებაშიც.

ეროვნული საკითხშიაც მარქს-ენგელს აქვთ მთელი რიგი დებულებებისა წამოყენებული თავიანთ თხზულებებსა, თუ კერძო წერილებში, სიტყვებში, მოხსენებებში.

ამ ბოლო ხანებში ამხ. რიაზანოვი აქვეყნებს მარქს-ენგელსის მთელ რიგ კრებებს და მოხსენებებს, სადაც ეროვნულ საკითხს დიდი ადგილი აქვს დათმობილი. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის, რომ მარქსის მოღვაწეობას პირველ ინტერნაციონალში სულ სხვა გვარი განმარტება ეძლევა. ბოლო ხანებში გამზადებულია გამოსაცემად რიაზანოვის რედაქციით 30 ტომში მარქს-ენგელსის თხზულებათა, რომელთა შორის **რამოდენიმე ახალი** სტატია სრულიად ახალი აღმოჩენილია; ამ ახალი აღმოჩენილებში მრავალია მეტად მნიშვნელოვანი ნაწერები. (იხ. მარქს-ენგელსის თხზულებანი—ტომი I, რიაზანოვის რედაქციით, გვ V, 1923 წ.)

მაგრამ არსად მარქსის ნაწერებში ეროვნული საკითხი არ არის მთელი თავისი სიგრძე სიგანით განხილული მატერიალისტური საზომით და არ გვაქვს დამთავრებული შრომა, როგორც ეს არ არის სახელმწიფოს შესახებაც: ამ ჟამად ეროვნული კითხვა თითქმის ყოველის მხრით არის გამორკვეული მარქსისტულ სკოლაში (კაუცკი, ბაუერი) მარქს-ენგელს ეს არ მოუხდენიათ; მაგრამ არის მთელი რიგი გარკვეული თეზისებისა და გარკვეული ადგილებისა მათს ნაწერებში, სადაც ისინი ჩვენ გვიხსნიან, თუ როგორ უნდა მოწესრიგდეს ეროვნული საკითხი, ერთა ურთიერთობა და სხვა კითხვები.

ასეთს შემთხვევაში ყველაზე სწორი არის გამოყენება ლენინის კვლევა ძიების მეთოდისა და მათი საშუალებით შესწავლა მარქს-ენგელსის ეროვნული პოლიტიკის. ლენინმა ამის ნიმუში გაკვრით უკვე მოგვცა თავის წერილებში ეროვნულ საკითხის შესახებაც (იხ. მისი მე-XIX-ე ტომი).

სწორედ ამ მეთოდით ვისარგებლე მე და შევეცადე მარქს-ენგელსის პოლიტიკის დახასიათებას იმ გზითა და საშუალებით, რომლიზ საუცხოვო ნიმუში ლენინმა მოგვცა უთმთავრესად თავის **„სახელმწიფოსა და რევოლიუციაში“.**

ჩემს წერილებში მე ავღნიშნავდი, რომ მარქს-ენგელსის ნაწერებში არის მთელი რიგი **გარკვეული თეზისებისა** და ადგილების სადაც ისინი ნათლად და სწორად აღნიშნავენ თავიანთ შეხედულებას, ერების წარსულსა, აწმყოსა და მომავლის შესახებ. მეორეს მხრით ავღნიშნავდი, რომ მათ თავიანთი ისტორიული მეთოდი არ გამოუყენებიათ ამ საკითხების გამოსარკვევად. (იხ. № 489) ოპონენტს ჰგონია, რომ აქ **„უცნობ ლოღიკასთან გვაქვს საქმე“.** მაგრამ ვინც დააკვირდება საკითხისადმი ჩემს მიდგომას და იმ მეთოდს, რომელთაც მე ვცდილობ მარქს-ენგელსის ეროვნული პროგრამის გამორკვევას, მისთვის აქ „უცნაური“ არაფერი არ იქნება.

ჩემი განმარტებით მარქსმა და ენგელსმა. მოგვცეს გარკვეული ადგილები და თეზისები ეროვნულ საკითხის შესახებ, მაგრამ ესენი არ არის გამაგრებული მათი ისტორიული მეთოდით; უკეთ, თქვენ ვერ გაიგებთ, თუ როგორ გამოიყვანეს თავიანთ მეთოდიდან ესა თუ ის შეხედულება და მოსაზრება ეროვნულ საკითხის და ერის შესახებ. აქ ყოველივე ლოღიკურად გადაბმულია ერთი მეორეზე და იცით, თუ როგორ გადმომდინარეობს ერთი დებულება მეორედან და სხვ. მარქს-ენგელსის ნაწერებში ეს ასე არ არის.

ᲣᲪᲮᲝᲔᲗᲘ

ანგორა. ინგლისის კომპანიამ „არმსტრონგმა“ წინადადება მისცა ოსმალეთს შეუკეთოს კრეისერები; მათ რიცხვში ყოფილი „გებენიც“.

ანგორა. „რეიტერის“ სააგენტოს ცნობით, ხორასანის პროვინციაში მომხდარ მიწის ძვრას დიდი ზარალი მოჰყვა. რამდენიმე სოფელი მთლად დაინგრა. მოკლულია 123, დაჭრილია რამდენიმე ასეული კაცი.

პარიზი. „ტან“-ის ცნობებით, თუმცა მღელვარება ბოლგარეთში ისევ გრძელდება, ზოგიერთ რაიონში მაინც გაუუჯობესდა მთავრობის ჯარის მდგომარეობა. კაზანლიკის რაიონში, სადაც აჯანყებულებმა ხელთ იგდეს ძალა-უფლება, მთავრობის ჯარმა გაიმარჯვა და აღადგინა წესიერება.

ბერლინი. მთელ ბოლგარეთში გამოცხადებულია საალყო წესები.

ბერლინი. ბოლგარეთიდან მიღებულ ცნობებით, ბრძოლებში დაჭრილთა რიცხვი 184,000 კაცამდე აღწევს. იტალეთის გაზეთების ცნობით, აჯანყება ჩააქრეს.

ბერლინი. საკავშირთამორეო კომისიამ ვანის მკვლელობის [illegible] რომ საბერძნეთს მიეცა ყოველგვარი ზომები მკვლელების აღმოსაჩენად.

რომი. „ერთა ლიგის“ მე-4 კომისიის თავმჯდომარე, სამხრეთ სლავიის გარეშე საქმეთა მინისტრი ნინჩიჩი სასწრაფოდ წამოვიდა ჟენევიდან. მისი სიტყვით, იგი გამოწვეულია მთავრობის მიერ იტალეთთან ფიუმეს საკითხში საბოლოოდ შესათანხმებლად.

ᲐᲮᲐᲚᲘ ᲐᲛᲑᲐᲜᲘ

— **მომავალი მუშაობის გეგმა.** აღმასკომის მცირე პრეზიდიუმის მიერ მოწონებული იქნა განათლების განყოფილების მომავალ მუშაობის გეგმა.

სკოლების შეკეთება. ქ. აღმასკომის პრეზიდიუმმა საჭიროთ სცნო ჯეროვანი ყურადღება მიექცეს სკოლების შეკეთებას.

— **ქალაქის აღმასკომის წევრობიდგან გამორიცხულნი იქნენ:** ლირსიევი დიმიტრი, შალიკიანი ვასილი და ფრეიდლინა ალექსანდრა.

— **წითელ არმიელების შვილების ზრუნვა.** ქალ. აღმასკომმა წინადადება მისცა განათლების განყოფილებას მტკიცეთ გაატაროს ცხოვრებაში, უკვე გამომუშავებული ინსტრუქცია მუშათა და წითელ არმიელთა შვილების სკოლებში მიღების შესახებ.

— **სეზონის გახსნა ნაძალადევის თეატრში.** 30 სექტემბერს ნაძალადევის მუშათა თეატრში გაიხსნება სეზონი, დაიდგმება „ექიმი შტოკმანი“. რეჟისორათ მიწვეულია ამხ. დავით ჩარკვიანი.

— **აგრანომების ყრილობა.** ოქტომბრის დამლევს ნიწ. მოქ სახ. კომისარიატის მიერ მოწვეულია აგრანომთა ყრილობა ტფილისში.

შრომის სკოლის დამთავრებულნი მოწაფენი. განკ. სახ. კომისარიატის დადგენილებით მიიღებიან სპეციალურ ტეხნიკუმში.

— **ვალიუტის კურსი.**

26 სექტემბერი.

ჩერვონეცი	49,500,000 მ.
სტერლინგი ეფექ.	46,300,000 „
ჩეკი.	43,500,000 „
დოლარი ეფექ.	10,000,000 „
ჩეკი.	9,300,000 „
ოსმალური ლირა	6,350,000 „
საბჭოთა ფული	15,500 „

შეცდომის გასწორება

ჩვენი გაზეთის № 581—ში, მეთაურში „გ

ეროვნული ბიბლიოთეკა

დაჭრილი და გადაუჭრელი“ არის დაშვებული შემდეგი შეცდომა. სწერია „განათლების მუშაკთა კავშირში საქმის წარმოება უნდა დარჩეს რუსულ ენაზედ“—უნდა იყოს „განათლების მუშაკთა კავშირში საკითხების გარჩევა, სხდომების წარმოება უნდა იყოს რუსულ ენაზედ“.

პარტიაში

ტფილისის კომიტეტი წინადადებას აძლევს ამხანაგებს შემოიტანონ კომიტეტის სალაროში სექტემბრის თვის საწევრო გადასახადები არა უგვიანეს 28 სექტემბრისა.

ტფილისის კომიტეტის მდივანი.

—:—

ტფილისის კომიტეტი წინადადებას აძლევს ამხ. გრიშა ასათიანს გამოცხადდეს კომიტეტში დღეს, საღამოს 6 საათზე.

ტფ. კომიტეტის მდივანი.

—:—

პირველ ოქტომბერს, საღამოს 6 საათზე, დანიშნულია ტფილისის კომიტეტის გაფართოებული სხდომა.

რაიკომებს და ფრაქციებს შეუძლიათ თითო წარმომადგენელის გამოგზავნა.

მ. სეფერთელაძე.

ყველა შეგნებულ მოქალაქეთა საყურადღებოთ

როგორც სარწმუნო წყაროებიდან ვიცით (არა ერთხელ და ორჯელ ყოფილა გაზეთებში დაწერილი რაჭის ტყეების განსაკუთრებით კი (ნაქერალა-შაორის ტყეებზე) ვინმე ივანოვი ყოფილა, რომელსაც თავის კომპანიით თითქმის მოუსპიათ ზემო ხსენებული ტყე, მთავრობიდან ჰქონია მინდობილ-გამოუყენებია მთელი ტყის მოსასპობლათ და ლება ხეების და მზადებისა და ეს მინდობილობა ხალხის დასაღუპავათ; ასობით მუშებს ამუშავებს, შრომის ხელფასს არ აძლევს, როგორც ეკუთვნის ისე, ექსპლოატაციას აწარმოებს მშრომელ ხალხისა.

ტყეს სულ სპობს, დიდს, პატარა ხეებს სულ სჩეხავს, წკნელსაც ალარ უშვებს, რომ შემდეგისთვის ტყე გვქონდეს ისეც საწყალს ღატაკს რაჭას ეს ზემო ჩამოთვლილი ბოროტება ბ. ივანოვს არ უნდა ეპატიოს.

საქმე მოითხოვს საჩქაროთ იქმნას პასუხისგებაში მიცემული ყველა, ვინც ამ ბოროტებას სჩადის. ივანოვს სრულებითაც არ აინტერესებს ადგილობრივ მცხოვრებთა მომავალი, (ალბათ მიტომ რომ თვითონ იქაური მცხოვრები არ არის), ამისათვის მოუწოდებ მე, რაჭველი მუშა გლეხის შვილი, შეგნებულ მოქალაქეთ მიაქციონ ამ ჩემს პატარა წერილს ყურადღება და მოსთხოვონ სასტიკი პასუხი ივანოვს თავის შაიკით. ამ ტყეების მოსპობა გვიქადის რაჭის მცხოვრებთ უფრო სისაწყლეს ყოველის მხრით. მე პირადათ ბავშობიდან ვიყავი დიდი ტყის კი არა პატარა ბუჩქნარის დამცველი, მიტომ რომ კარგათ მესმოდა და მესმის ტყის მნიშვნელობა ხალხისთვის; ხეები უნდა მოიჭრას დიდი—ბებერი და არა ჩქოლა, რომელ ტყეშიც მოითხოვს საქმე პატარა წკნელებიც არ უნდა იჭრებოდეს. სასტიკათ უნდა იქმნეს აკრძალული ტყეების ჩეხა, განადგურება.

სადაც ტყე არ არის იქ, შიმშილი და ავადმყოფობა იქმნება ბევრი, სხვა არაფერი. იმედი მაქვს მიაქცევს შეგნებული მოქალაქენი ტყის საქმეს ჯეროვანს ყურადღებას. ყველანი მოვალენი ვართ—მივაქციოთ პირველი ყურადღება ტყეს.

ი. კაციტაძე.

საუბარი გლეხთან

შინაურ კურდღლის საქმელათ ყოველგვარი ბალახი არ ვარგა.

შინაური კურდღელი ძლიერ სასარგებლო ცხოველია.

მისი აღზრდა და მოვლა ადვილია და შემოსავალი კი ძალიან იცის.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციოს მის მოშენებას ჩვენმა გლეხობამ, რადგან კურდღელი მისცემს მას გემრიელ ხორცს, ბეწვს, ტყავს და კოტაოდენ ნაკელსაც.

დაწინაურებულ ქვეყნების გლეხობა კურდღლის მოვლა-მოშენებას დიდ ყურადღებას აქცევს.

კურდღელი ყველაფერს სჭამს, მას არც ბევრი საკვები უნდა: ოჯახში ნარჩენი ჭადის ნამცეცები, ბალახეულობა, თივა, ხის ფოთლები საუცხოოა კურდღლისათვის.

ზაფხულზე მინდვრის ნედლი ბალახით უნდა ვკვებოთ.

მხოლოდ არის რამოდენიმე მცენარე, რომლებიც სწყენს კურდღელს და ამიტომ კურდღლის საკვებში არ უნდა ერიოს.

მავნე ბალახები შეიცავენ საწამლავს.

ასეთია ძალლყურძენა, ლენკოფა, ლემა, ჭოტა, რძია-რძია და რამდენიმე სხვა.

საერთოდ ყველა ის ბალახეულობა რაც არ ეშმევა სხვა შინაურ საქონელს კურდღლისთვისაც მავნებელია.

ეს ენი უმთავრესად სარეველა და სამკურნალო მცენარეებია.

არ ვარგა კურდღლისათვის: „გრეთვე, ყაყაჩო, ყოველგვარი ხახვეულობა, როგორც ფოთლები ისე ძირებიც და კურკოვანთა (ბალი, ალუბალი, ატამი, ქლიავი) ნაყოფები.

მეურნე, რომელსაც ყავს მოშენებული კურდღელი უნდა ერიდოს ამ მცენარეთა საკვებში, გარევას.

ჯანსაღი კურდღელი თვითონ იცნობს ამ მავნე მცენარეებს სუნით და ჩვეულებრივათ არ სჭამს, არჩევს საკვებიდან.

მაგრამ ხშირათ თუ კურდღელი ავადმყოფია ის საკვებს ვერ არჩევს და იწამლება.

კურდღლის საკვები შეიძლება ერეოს ბალახებულახი იყვეს, მაგრამ ის საღი ახალ მოთიბული უნდა.

კურდღლისთვის არ ვარგა ნალეული ან დამპალი საქმელი.

ჩვეულებრივად კურდღელი ჭიდება გაფუჭებულ საკვებს, მაგრამ თუ მოშივდა ძალაუნებურად სჭამს.

კურდღელი ისე ცოტას სჭამს, რომ მისთვის ყოველთვის საღი საკვების მიცემა ძალიან ადვილია და ეს აუცილებლათ ასეც უნდა ხდებოდეს.

(„მიწ. მუშა“).

ᲔᲠᲝᲕᲜᲣᲚᲘ ᲛᲝᲥᲛᲔᲓᲔᲑᲐᲜᲘ — ᲓᲐ ᲑᲐᲜᲐᲠᲑᲣᲚᲔᲑᲐᲜᲘ —

დეკრეტი

საქართველოს სოც. საბჭ. რესპუბლიკის სახალხო კომისართა საბჭოსი—საცხოვრებელი სადგომების შესახებ.

სრულიად საქართველოს ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტი და საქართველოს სოც. საბჭ. რესპუბლიკის სახალხო კომისართა საბჭო ადგენს:

1. ყველა საცხოვრებელი და არა-საცხოვრებელი შენობა განიყოფება:

ა) ნაციონალიზაცია ქმნილ, ბ) მუნიციპალიზაცია ქმნილ და გ) ყველა დანარჩენ შენობად, რომელიც რჩება კერძო პირის და ორგანიზაციის მფლობელობისა, სარგებლობასა და განკარგულებაში.

2. ნაციონალიზაცია ქმნილად ჩაითვლება ის შენობა, რომელიც რესპუბლიკის საერთო კუთვნილებას შეადგენს და მის ცენტრალურ ორგანოს განკარგულებასა და სარგებლობაში არის. ასეთია: ა) ის შენობა, რომელიც სამრეწველო საწარმოო ტერიტორიაზეა აგებული, ამ საწარმოოსთან არის დაკავშირებული და სახალხო მეურნეობის უმაღლესი საბჭოს და მისი ორგანოების გამგებლობაშია; ბ) ის შენობა, რომელსაც ზოგად სახელმწიფოებრივი ხასიათის სპეციალური დანიშნულება აქვს, როგორიც არის: ყოფილი სასახლეები, მუშათა სასახლეები, სამხედრო ყაზარმები, სპეციალური სამხედრო შენობები, სამხედრო საინჟენერო დისტანციის უწყებაში მყოფი, უნივერსიტეტის და სხვა უმაღლესი სასწავლებლის შენობები, სახელმწიფო მუზეუმები, აკადემიური თეატრები, აგრეთვე ყოფილი სახაზინო და სხვ. შენობები, რომლებიც ამ ჟამად მთავრობის ცენტრალურ დაწესებულებად უჭირავთ.

შენიშვნა: ნაციონალიზაცია ქმნილ შენობათა ნუსხა ცალკე იქმნება გამოქვეყნებული.

3. მუნიციპალიზაცია ქმნილად ჩაითვლება ყველა ის შენობა, რომელიც ამა დეკრეტის გამოქვეყნებამდე ჩამოერთვა მის წინანდელ პატრონს და ადგილობრივი აღმასრულებელი კომიტეტის უშუალო განკარგულებაშია, ან ამ კომიტეტებს სარგებლობისათვის იჯარით გადაცემული აქვს დაწესებულებისათვის, საწარმოოსათვის, ორგანიზაციისათვის, კერძო პირისათვის და სხვ. განსაკუთრებული ხელშეკრულებით და აგრეთვე უპატრონო სახლები.

შენიშვნა 1: სავაჭრო-სამრეწველო სადგომი (მაღაზიები, დუქნები, საწყობები, სასტუმროები, აბანოები და ბაკები), სადაც უნდა იყოს იგი, დარჩება ადგილობრივი აღმასრულებელი კომიტეტის გამგებლობაში და მის მიერ გაიცემა იჯარით განსაკუთრებული დებულებისამებრ, რომელსაც იგი დაადგენს.

შენიშვნა 2: სავაჭრო ხასიათის საწყობი, რომელიც სამრეწველო საწარმოოსთან ტერიტორიალურად არის დაკავშირებული, დარჩება მწარმოებელ ორგანოთა გამგებლობაში.

შენიშვნა 3: ადგილობრივი აღმასრულებელი კომიტეტის განკარგულებაში დარჩება ის სამალაზიო დარაბა, რომელიც აღმასრულებელი კომიტეტის ფაქტიურ სარგებლობაში იყო 1923 წ. სექტემბრის 1-ის.

4. კერძო მეპატრონეთა შენობათა რიცხვს ეკუთვნის ყველა საცხოვრებელი და არა საცხოვრებელი სადგომი, რომელიც გათვალისწინებული არ არის ამა დეკრეტის მე—2 და მე 3 მუხლში.

5. მუშა მოსამსახურეთა ბინის საჭიროების დასაკმაყოფილებლად ადგილობრივ აღმასრულებელ კომიტეტებს უფლება მიეცეთ:

ა) აიღონ აღუსხვაზე საცხოვრებლად გამოსადეგი სივრცის: ტფილისში არა უმეტეს ერთი მესამედისა ყველა იმ შენობებში, სადაც 6 ოთახზე მეტი ავიღოთ ერთი მაგალითი. კაუცკი ამტკიცებს, რომ სოციალისტურ წყობილებაში ბოლოს და ბოლოს მოხდება **ერების შეერთება და ერთი ენის გამეფება მთელს მსოფლიოში.** როდესაც ამ დებულებას კითხულობთ თქვენ იცით, თუ საიდან გამოყავს კაუცკის ეს და როგორ ხსნის მას მატერიალისტური საზომით. მეორეს მხრით „კომ. მანიფესტში“ ვკითხულობთ: **„კლასთა წინააღმდეგობის დამხობასთან ერთად ერში დაემხობა ერთა მტრული განკერძოება ერთმანეთისადმი“.** აქ ერების მოსპობაზედ კი არ არის ლაპარაკი სოციალისტურს წყობილებაში, არამედ ერთა შორის მტრულ განწყობილებაზე. მაგრამ ეს გარკვევით გამოთქმული დებულება მარქს-ენგელსის მხრით არ არის გამაგრებული ისტორიულ მატერიალიზმის მეთოდით, **არ იცით ერების არსებობა სოციალისტურ წყობილებაში როგორ გამოიყვნეს თავის ისტორიულ მეთოდიდან.**

მე მაინტერესებდა ერის საკითხი, მისი წარმოშობისა, განვითარებისა და მომავლის პრობლემა ისტორიულ მატერიალიზმის მეთოდის განხილული თვით მარქსის ნაწერებში. ამის შესახებ მე ვწერდი: „მარქსმა არ მოგვცა **დამთავრებული თავის ისტორიულ მატერიალიზმის სისტემიდან გადმომდინარე შეხედულება** ერის, ეროანების განვითარებისა და მისი მომავლის შესახებ“ (№ 489). ყოველი მიუდგომელი პიროვნებისათვის აქ გამოთქმული აზრი ცხადია, რომ მე აღვნიშნავდი მარქსმა არ მოგვცა ერის მომავლის შესახებ **ისტორიული მატერიალიზმის სისტემიდან გამომდინარე დამთავრებული შეხედულება.** მაგრამ ჩემი ოპონენტისათვის სხვა გვარად ბრუნავს და სხვა გვარად ბრქვავს მოყავს რა აღნიშნული ციტატა, იგი შემდეგ კომენტარიებს უკეთებს ჩემს აზრს: „ამხ. სანდონი აქ გვეუბნება, რომ „მარქსმა არ მოგვცა“ შეხედულებაო. „ტრ.“ № 491-ში კი კი გვეუბნებოდა **„მარქს-ენგელსი გვაძლევენ გარკვეულ შეხედულებას ერის მომავლის შესახებო“** (კურსივი მისია № 526) აქ ოპონენტი ჩადის ორს არა საკადრის საქციელს; 1) პირველს ჩემს ციტატში ის კი არ სწერია, რომ მარქმა **შეხედულება** არ მოგვცა ერის მომავლის შესახებო, არამედ **დამთავრებული შეხედულება** ისტორიულ მატერიალიზმის სისტემიდან გამომდინარე, რაც სულ სხვა გვარ გაგებას აძლევს წინადადებას, ვინემ ეს ინება ოპონენტმა, 2) მეორე ციტატა სრულიად **არა კეთილ სინდისიერად** არის ამოღებული თავის ადგილიდან და **ხელოვნურად** დაპირისპირებულია პირველის წინააღმდეგ, მე მაინტერესებდა კითხვა ამბობდენ, თუ არა რამეს მარქსი ან ენგელსი **ერების გადაშენების და მოსპობის შესახებ.** ამის შესახებ ვსწერდი: „კომუნისტური მანიფესტი“, რომელიც მრავალ წლების განმავლობაში მანათობელი ვარსკვლავი იყო მარქსისტებისათვის, არავითარს იმის მსგავს არ ამბობს, თითქოს **გადაშენება მოელოდეს ერებს.** წინაღმდეგ იქ წამოყენებულ დებულებიდან მტკიცდება და ნათლად გადმომდინარეობს, რომ ერის ინდივიდუალობას არავითარი საფრთხე არ მოელის პროლეტარიატის გამარჯვებიდან, სოციალიზმის განმტკიცებით. როგორც დავინახეთ, სიტყვები „მუშებს სამშობლო არა აქვსო“ კომუნისტების **პოლიტიკას** გამოხატავდა **მხოლოდ ბურჟუაზიის ბატონობის მიმართ** ნაციონალურ საზღვრებში და არ შეიცავდა ერის; როგორც ასეთის, **უარყოფის ელემენტს** (ხაზი ძველია ს. დ.) მაგრამ ამ უარყოფითი პოლიტიკის შემდეგ **მარქს-ენგელსი გვაძლევენ გარკვეულ შეხედულებას ერის მომავლის შესახებ.** მე განმეორებით მოვიყვან ამ ადგილს: (აქ მოყვანილია ადგილი, კომუნისტურ მანიფესტიდან).

რას გვეუბნება ეს ციტატა, ერების მოსპობას, ერების გადაშენებას? სრულიადაც არა“ და სხვ. („ტრიბუნა“ № 491 კურსივი ს. ა. ს. დ.).

აი აქედან სწყვეტს წესიერი ოპონენტი ხელოვნურად ადგილს, არ იძლევა არავითარს განმარტებას იმის შესახებ, თუ სად და როგორ მოსაზრებით არის ნათქვამი, არც იმას აცნობებს მკითხველს, რომ წინადადება შუაზე გაბლეჩილი და ამგვარი ხერხით სცდილობს დაამტკიცოს ჩემი ლოგიკური წინააღმდეგობა. ტყუილა ხომ არ დაარქვა თავის მეორე წერილს „ლოგიკის დომხალი“. თუ ასეთი ჩემს წერილებში რამ მოიძებნება, მისი ხელოვნურად შექმნა ხომ შესაძლებელია და ამაღლობელიც გამოცდილი ხელებით „ალაპარაკებს“ ჩემს ციტატებს ერთი მეორეს წინააღმდეგ.

ასეთს პირობებში, მართლაც, შეუძლებელი არის პოლემიკის წარმოება. იშვიათად წამიკითხავს ავტორი, რომელიც ასეთი დახელოვნებული ხელებით ცდილობდეს „გამოჩხრიკოს“ მოწინააღმდეგის წერილებიდან საწინააღმდეგო დებულებები. ოპონენტს არ აინტერესებს სინამდვილისა და ჭეშმარიტების გამოკვლევა. იგი ხელოვნურად შეგიქმნის წინააღმდეგობებს, ყოველგვარ განმარტებებისა და კომენტარიების გარეშე ამოგლეჯს ციტატებს სხვა და სხვა წინადადებებიდან, ამგვარი სახით დაუპირისპირებს ერთი მეორეს და შემდეგ მედიდური ‖ კილოთი გკითხავსთ: „რომელს დაუჯეროთ ამხ. სანდოხო? თუ დაგიმტკიცეთ, რომ მარქსმა არ მოგვცა **გარკვეული** შეხედულება ერის მომავლის შესახებ, თქვენ მიპასუხებთ—მართალიაო; თუ დაგიმტკიცეთ საწინააღმდეგო, მაშინაც მიპასუხებთ—მართალიო“ (№ 526 კურსივი ჩემია ს. დ.) როგორც მკითხველი ხედავს, ოპონენტმა მოხერხებულად თავის დასაძვრენი ხვრელი უკვე გააკეთა ხელოვნურათ და წამოყენებულ კითხვებზე პასუხის გაცემის ნაცვლად აქეთ გვედავება. ოპონენტს უნდა დაემტკიცებინა: 1) ქადაგებენ და ანვითარებდენ მარქსი და ენგელსი თუ არა **ერების გადაშენებას, ერებიბ მოსპობას,** 3) რამდენად არის ეს „ქადაგება“ გამაგრებული ისტორიული მატერიალიზმის მეთოდით.

ჩავყვეთ ქვევით და უფრო უკეთეს ნიმუშებს დავინახავთ. ერთ მეტად საინტერესო კითხვას შეადგენდა ის, თუ როგორ ურთიერთობას ამყარებდა მარქსი პროლეტარულ მოძრაობის მეთოდებსა, მიზნებს და ეროვნულ მომენტს შორის. ამის შესახებ მე ვსწერდი: „ეროვნული მომენტისა და პროლეტარულ მოძრაობის შორის მარქსმა შესძლო **პრინციპიალურ ნიადაგზე** მისაღები პროპორციის, სწორწონაობის დამყარება: გაანთავისუფლება პროლეტარიატისა გაანთავისუფლებს ყველა დაჩაგრულ ერებს;—ასეთია ამ პრინციპიალური დებულების საფუძვლები; აქედან გამომდინარეობს მეორე დებულება: ეროვნული მოძრაობა უნდა დაექვემდებაროს პროლეტარულ მოძრაობას, პროლეტარიატის მიზნებს, პირველი მეორეს დირექტივებით უნდა ხელმძღვანელობდეს. პრინციპიალურად აქ საკითხი, ჩემის აზრით, სწორად არის დაყენებული“. № 497 ხაზი ძველია).

მაგრამ საინტერესო არის საკითხის არა მარტო **პრინციპიალური მხარე,** არამედ ისიც, თუ **რამდენად ატარებდენ ამ თავის შეხედულებას მარქს-ენგელსი რეალურად ცხოვრებაში;** უკეთ, რამდენად უფარდებდენ მას (პრინციპიალურ შეხედულებას) მაშინდელ ცხოვრების მოთხოვნილებებს. **ამ საკითხის გამორკვევა შესაძლებელი იყო ისტორიულ-კონკრეტიულ მაგალითების შეხწავლა გარკვეულ ეროვნულ მოძრაობის და მასთან მარქს-ენგელსის დამოკიდებულების გაგებით.** საკითხის ასე დაყენებამ და გამოკვლევამ მე მიმიყვანა იმ დასკვნამდე, რომ განსაზღვრულ კონკრეტიულ ისტორიულ პირობებში (ირლანდია, პოლონეთი, გერმანეთი, იტალია, უნგრეთი, საფრანგეთი) მარქსმა საუცხოოდ დაიცვა თავისი პრინციპიალური შეხედულება და შეადარა ერთი მეორეს პროლეტარული და ეროვნული მომენტები. სლავიანურ მოძრაობის საკითხში კი (1848—51 წ.) დაუშვეს დიდი შეცდომა. ამის გამო ვწერდი: „როდესაც ეს დებულება (იგულისხმება ზემოდ აღნიშნული პროპორცია პროლეტარულ და ეროვნულ მომენტებს შორის ს. დ.) **რეალურად განადღებას მოითხოვს, კონკრეტიულად დგება,** (ხაზი ახალია) მარქს-ენგელსი **ხშირად** არღვევენ **ამ პროპორციას** და ამა თუ იმ ეროვნების მოთხოვნილებას არა თუ არ უქვემდებარებენ პროლეტარულ მოძრაობას, **არამედ ხრულს უარყოფამდეც მიდიან. ასე მოუვიდათ მათ 1848—51 წლების მოძრაობის დროს,** როდესაც სასტიკად და მეტად უკმეხად გაილაშქრეს სლავიანთა ერების მოძრაობის წინააღმდეგ“. იქვე დავსძენდი, რომ ეს იყო მარქს-ენგელსის **ეროვნული პოლიტიკის** შეცდომა (№ 497).

მკითხველი ნათლად ხედავს, თუ როგორ უდგები საკითხსა და როგორი მეთოდით ვიკვლევ მარქს-ენგელსის პოლიტიკას. თუ ამ განმარტებებიდან კუდშეკვეცილად, განუმარტავად, ყოველგვარ მოტივების მოუყვანელად ამოგლეჯეთ ადგილები და არაფერი უთხარით საზოგადოებას მთავარ განმარტებების შესახებ, თქვენ შეგიძლიად ასე სრულიად საწინააღმდეგო აზრები მათქმევინოთ. ამაღლობელიც ასე იქცევა.

ჩვენ დეტალურად შევეჩერდით მაშინდელ ეროვნულ მოძრაობის მთავარ მომენტებზე ისტორიულ პირობების მიხედვით. სხვათა შორის განვიხილე ისტორიული მაგალითი ირლანდიის პირობები მისი ეროვნული მოთხოვნილებანი და მარქსის დამოკიდებულება ირლანდიის მოძრაობასთან. ამის შესახებ ვწერდი: „მარქსმა შეადარა, შეაჯერა ერთიმეორეს ორი მომენტი (რევოლიუციონური და ეროვნული) ირლანდიის მაგალითზე. **ამით კონკრეტიულ ისტორიულ პირობებში** შესანიშნავი ნიმუში მოგვცა იმისა თუ საზოგადოთ როგორ უნდა სვამდეს ყოველი რევოლიუციონერი ეროვნულ საკითხს. **აქ, ამ ისტორიულ კონკრეტიულ მაგალითში ხავსებით დაცული არინ ყოველის მხრით კლასთა ბრძოლის მეთოდიც და ერთა განვითარების პრინციპიც“** (№ 500 ხაზი ახალი ს. დ.) ამაღლობელიც ამოსწერს ამ ციტატას, მაგრამ ჩემ მიერ ახლა ხაზგასმულ სიტყვებს **გარკვეული მიზნით უმალავს მკითხველს:** „მარქსმა შეადარა, შეარიგა ერთმანეთს ორი მომენტი (რევოლიუციონური და ეროვნული) ირლანდიის მაგალითზედ, ამით შესანიშნავი ნიმუშები მოგვცა იმისა, **თუ საზოგადოთ** (ხაზი ამაღლობელისაა), როგორ უნდა სვამდეს ყოველი რევოლიუციონერი ეროვნულ საკითხს“ (№ 526). მოუსპო რა მკითხველს საშუალება **ციტატის შუა ადგილს დამალვითა** და ბოლოს მოგლეჯით, გაიგო, რომ აქ გარკვეულ კონკრეტიულს მაგალითზედ არის ლაპარაკი, ოპონენტი მეორე არა საკადრისს ხერხს მიმართავს. **მის პირდაპირ მოვალეობას შეადგენდა გარკვევით ეთქვა დაიცვა, თუ არა ირლანდიის ინტერესები მარქსმა და მისაღებია, თუ არა ის პოლიტიკა, რომელიც მარქს-ენგელსი დაადგენ მაშინდელ კონკრეტიულს პირობებში ირლანდიის საკითხში.** მან **სცადა** თავის პირველ წერილში (№ 474) უარყოფითი პასუხი გაეცა ამ

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ტია; ბათომსა-არა უმეტეს 25 პროც., ხოლო დანარჩენ ქალაქში-არა უმეტეს 15 პროცენტისა;

ბ) კომუნა-სახლებში და საზოგადოდ ყველა მუნიციპალიზაცია ქმნილ შენობაში, უკეთუ სხვა რაიმე გზით ოთახების შემჭიდროება, ტეხნიკური ან ოჯახური მიზეზის გამო, ამ სახლების ადმინისტრაციას თვით ვერ მოუხერხებია, სახლის ფარგალში გადაასახლონ ხოლმე მდგმურები, ნორმის მიხედვით გასანაწილებლად (სულზე 25 ოთხ კ. არშინის ვარაუდით);

გ) სკოლებისა, საავადმყოფოებისა, ბანკებისათვის და სხვ. დანიშნულ შენობებიდან მცხოვრებნი ადმინისტრატიული წესით გამოასახლონ:

დ) იმავ კომუნა—სახლების მაქსიმალურად გამოყენების მიზნით გამოასახლონ ხოლმე ადმინისტრატიული წესით, წინასწარ ერთის თვის გაფრთხილებით:

1) ის პირი, ვინც ვაჭრობას მისდევს, 2) სამრეწველო და საშინარეწველო საწარმოთა მეპატრონეა, რომელიც სარგებლობს დაქირავებულ შრომით: 3) კონტორა, სასადილო, საჩაიო, კლუბი, სახელოსნო, რომელსაც საცხოვრებელი სივრცე უქირავთ; ამასთანავე ესენი გადაყვანილ უნდა იქნენ სავაჭრო მიზნებისათვის შეფარდებულ სადგომებში (დარაბა, მაღაზია, კონტორა და სხვ.), 4) საერთოდ ყველა მოქალაქე, რომელიც არა სცხოვრობს შრომის შემოსავლით, რომელსაც არა აქვს გარკვეული საქმე, აგრეთვე კომისიონერი, სავაჭრო და სამრეწველო ფირმის წარმომადგენელი და სხვ.

6. მუშა-მოსამსახურეთა საბინაო საჭიროების დაკმაყოფილების მიზნითვე: ა) აეკრძალოს კერძო პატრონს და მუნიციპალიზაცია ქმნილ მთლობელობათა მოიჯარადრეს საცხოვრებელი სივრცის გაქირავება კონტორისა ან რაიმე საკომერციო საწარმოოსათვის; ყველა ასეთი კონტორა და საწარმოო ერთი თვის განმავლობაში ადმინისტრატიული წესით გამოსახლებულ უნდა იქნეს.

7. სახლის პატრონი ვალდებულია განაგოს სახლი პირადად ან განსაკუთრებული რწმუნებულის მეშვეობით, მოახდინოს საჭირო შეკეთება და შეასრულოს ადგილობრივი ხელისუფლების ყველა განკარგულება, როგორც სანიტარული ისე ადმინისტრატიული ხასიათისა.

8. სახლის პატრონს უფლება აქვს სახლი გაასხვისოს ყველა კანონიერი გზით, იჯარით გასცეს და ოთახები და ბინები გააქირავოს.

9. დაკავებული სივრცის ნორმად ყოველი მოქალაქისათვის—გამოუკლებლივ—დაწესებულია 25 ოთხკუთხი არშინი თვითეულ სულზე, ხოლო დაწესებულებისა და საწარმოსთვის—9 ოთხკუთი არშინი თვეთეულ თანამშრომელზე.

შენიშვნა: ნორმის გარეშე ერთი კაბინეთის (არა უმეტეს 30 ოთხკ. არშინისა) დაჭერის უფლება აქვს იმ საბჭოთა მოსამსახურეს, რომელიც სამსახურის ხასიათის გამო მოვალეა მუშაობას შინაც ეწეოდეს, და რომლის ჯამაგირსაც ასეთი ზედმეტი მუშაობისათვის სამუდამოდ დასატვირთი ემატება; შემდეგ პროფესორს, ექიმს, რომელიც პრაქტიკას ეწევა, ინჟენერს რომელიც საბჭოთა სამსახურშია თავის სპეციალობაზე, დამცველთა კოლეგიის წევრს და საბჭოთა ცენტრალური დაწესებულებასა და საწარმოში ნორმის გარეშე კაბინეთი 30 ოთხკ. არშინამდე შეიძლება მიეკეს დაწესეაულების და საწარმოოს, სათავეში მდგომ პირს და მის მოადგილეს.

10. ბინის ქირის გადახდისთვის მდგმურები განიყოფებიან ორ კატეგორიად: 1-ლი კატეგორია:

ა) სახელმწიფო, საზოგადო და კერძო დაწესებულებისა და საწარმოოს მუშა-ნოსახურე უკეთუ იგი პროფესიონალური კავშირის წევრია, აგრეთვე წითელარმიელი და ყველა ზემოხსენებულ პირთა ოჯახების წევრი. უკეთუ იგი მათი სარჩენი არის:

ბ) ხელმოკლე პირი რომელიც მუდმივად სოციალურ უზრუნველყოფაზე იმყოფება, და რომელიც სოციალურ უზრუნველყოფის დაწესებულებიდან მოწმობას წარადგენს გ) უმუშევარი, რომელიც აღრიცხურია შრომის ბირჟაზე და სარგებლობს სოციალური დაზღვევის უფლებით;

დ) ღარიბი მოსწავლე, რომელიც დამოკიდებლად ცხოვრობს—არა მშობლებთა, უკეთუ იგი წარადგენს სათანადო სასწავლებლის სპეციალურ მოწმობას სიღარიბის შესახებ, აგრეთვე მოწაფე, რომელიც სახელმწიფო სტიპენდიას იღებს:

ე) „თვით-მშრომელთა“ საზოგადოების წევრი;

ვ) ექიმი, დამცველთა კოლეგიის წევრი, ლიტერატორი, მხატვარი (ხელოვანი, უკეთუ მარტოოდენ თავიანთ სპეციალობაში მუშაობენ.

მე 2 კატეგორია: ყველა დანარჩენი მოქალაქე.

11. ბინის ქირას (ტარიფს) პირველ კატეგორიის პირთათვის განსაზღვრავს ადგილობრივი აღმასრულებელი კომიტეტი და დაამტკიცებს შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატი, გარდა ქ. ტფილისისა, სადაც ბინის ქირას შეიმუშავებს ტფილისის აღმასრულებელი კომიტეტი და შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარიატის მეშვეობით იგი წარმოდგენილ უნდა იქნეს დასამტკიცებლად სახალხო კომისართა საბჭოში.

შენიშვნა: უკეთუ გადამხდელი შეიძლება მიწერილ იქნეს რამდენსამ ჯგუფზე,—ბინის ქირას იგი გადაიხდის ამ ჯგუფთა შორის უმაღლესი ტარიფის ჯგუფის რაოდენობით.

12. მეორე კატეგორიის პირმა ბინის ქირა უნდა გადაიხადოს სახლის პატრონთან შეთანხმებით.

13. ამა დეკრეტის გამოცემის შემდეგ აღკრძალულია ადმინისტრატიული წესით კერძო პატრონის სახლში ჩასახლება, ან სახლიდან გამოსახლება და გადასახლება: ამის დარღვევისათვის დამნაშავე პასუხისგებაში იქნება მიცემული, როგორც ხელისუფლების გადამეტებისათვის, სისხლის სამართლის კოდექსის 109 მუხლის ძალით, დამოუკიდებლად სამოქალაქო პასუხისმგებლობისა დაზარალებულის სარჩელით.

14. კერძო პატრონის თავისუფლად სარგებლობასა და განკარგულებაში დარჩება ის განთავისუფლებული ოჯახები, რაც აღემატება მე-5 მუხლში აღნიშნულ და ადგილობრივი კომუნალური მეურნეობის ფონდში გადასარიცხ საცხოვრებელ სივრცეს.

15. კერძო პატრონის სახლიდან მდგმურის გამოსახლება შეიძლება მარტოოდენ სასამართლოს წესით და მხოლოდ შემდეგ შემთხვევაში:

ა) უკეთუ მდგმური მუტაცებლურად მოეპყრობა ბინას, რაც გამოიწვევს მის გაფუჭებასა და მეტის-მეტად გაჭუჭყიანებას;

ბ) უკეთუ მდგმური არ გადაიხდის ბინის ქირას;

გ) უკეთუ ისეთი პირობები შეიქმნა, რომ შეუძლებელია სახლში ერთად ცხოვრება;

დ) როდესაც საჭირო იქნება სახლის კაპიტალური შეკეთება, შემოწმებული სატეხნიკო-საალმშენებლო განყოფილების ორგანოს მიერ, იმ პირობით—კი, რომ შეკეთების დასრულების შემდეგ სადგომი კვლავ დაეთმოს შეკეთებამდე იქ მცხოვრებს, უკეთუ ეს უკანასკნელი მოისურვებს, და სხვა.

16. დაწესებულებას, ორგანიზაციას და კერძო პირს უფლება ეძლევა ადგილობრივ აღმასრულებელ კომიტეტთან საიჯარო ხელშეკრულების დადებით მიიღოს თავის თავზე შეკეთება დანგრეულ და ძლიერ დაზიანებულ შენობისა, მისი მაცხოვრებლად გამოყენებისათვის, რისთვისაც მიეცემა განსაკუთრებული შეღავათი, სახელდობრ: შემცირება ან მათი სრულიად განთავიმუფლება საცხოვრებელი სივრცის რაიმე ნაწილის კომუნალურ მეურნეობისათვის სავალდებულო დათმობისაგან.

შენიშვნა: ასეთივე შეღავათი შეიძლება მიეცეს იმ სახლის პატრონსაც, რომელიც ბანის შენახვის საქმეში გამოიჩენს ან გამოუჩენია განსაკუთრებული წარმატება.

17. მიენდოს ტფ. საბჭოს, შინ. საქ. სახ. კომისარიატის კომ. განყოფ. ერთად, დააწესოს ყველა დაწესებულებისათვის დასაკავებელი სივრცის ნორმა, დაწესებულების აპარატის მიხედვით, იმ ანგარიშით, რომ თითოეულ თანამშრომელზე მოდიოდეს 9 ოთხკ. არშინი. ამ ნორმის მიხედვით დაუყონებლივ მოხდეს დაწესებულებათა შემჭიდროება, ხოლო განთავისუფლებული სადგომები ჩაირიცხოს საერთო საცხოვრებელ ფონდში.

18. მიენდოს ტფ. [illegible] ერთი თვის განმავლობაში [illegible] გამოქვეყნებისა, [illegible] ჰოს სია იმ საბჭოთა და სამეურნეო დაწესებულებათა, რომელნიც ადმინისტრატიულად და მეურნეობითად ტფილისთან არ არიან დაკავშირებულნი და უნებლად შეიძლება მათი გადაყვანა რესპუბლიკის სხვა ადგილას.

19. სახლების მუნიციპალიზაცია დღეიდან აკრძალულია და მისი მოხდენა შეიძლება მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევაში, სახელმწიფოებრივი აუცილებლობისათვის,—და ისიც მხოლოდ სრულიად საქართ. საბჭ. ცენტ. აღმას. კომ. დადგენილებით, თანახმად რეკვიზიციისათვის არსებული წესებისა.

20. აღმასრულებელი კომიტეტის საბ. განყოფ. გაუქმდეს.

21. აღმ. კომიტ. მოეწყოს უძრავ ქონებათა სამართველო, რომელსაც დაევალოს მუნიციპალიზაცია ქმნილ შენობათა გამგებლობა და კომუნალური საბინაო ფონდის წესიერად გამოყენების ზედამხედველობა.

22. ამა დეკრეტის გამოქვეყნებისათანავე გაუქმდეს ყველა აქამომდე გამოცემული დეკრეტი და ყოველგვარი დადგენილება, რომელიც საბინაო საკითხს ეხება.

სრულიად საქართ ცენტ. აღმას. კომიტეტის თავმჯდ. **მ. ცხაკაია.**

საქართ. სოც. საბჭ. რესპ. სახ. კომ. საბჭოს თავმჯდ. **შ. ეფიავა.**

სრულიად საქარ. ცენტ. აღმას. კომიტეტის მდივანი **საბაშვილი.**

1923 წ. სექტემბრის 26.

ტფილისი-სასახლე.

რედაქტორი—სარედაქციო კოლეგია.
გამომცემელი—მთავარი კომიტეტი.

დავკარგე: პირადობის ბარათი ტფილისის მილიციის უფროსისაგან მიცემული. გთხოვთ ჩასთვალოთ გაუქმებულად.
ზაალ აპოლონის ძე ფალავანდიშვილი.

კითხვაზე თავისებურად მარქსის წერილებს წააცალა თავი და ბოლო და **ამ გზით გამოაკლო ის ადგილები, სადაც მარქსი ირლანდიის ეროვნულ ინტერესების დაცვაზე ლაპარაკობდა.** ჩემს საპასუხო წერილში (№ 500) მე ეს ავღნიშნე და მთელი რიგი ფაქტებით დავამტკიცე, თუ როგორ გულმოდგინეთა და ენერგიულად იცავდა მარქსი ირლანდიის ინტერესებს. ოპონენტს პასუხის გაცემა გაუძნელდა. ისტორიული ფაქტების უარყოფა ძნელი არის და ეს ამაღლობელის ძალღონესაც აღემატება. მაგრამ ულხერხულ მდგომარეობიდან თავი რომ დაეღწია საკითხს სხვა მრხიდან მოუარა: წამოყენებული დებულება, რასაკვირველია, არ გაარჩია, მაგრამ შეადარა სხვა შემდეგს მოხაზრებებს და თავისებური სოფისტიკური დასკვნა გაუკეთა.

ერთ ადგილს მე ვსწერდი (№ 485), რომ მარქს-ენგელსა და კომუნისტებს აქვთ უარყოფითი მხარეებიც თავიანთ ეროვნულ პროგრამაში. ამოსწერს რა ამ ციტატს, ადარებს ზემოდ ირლანდიის შესახებ ამონაწერს და შემდეგ დასკვნას უკეთებს:.. „გამოდის რომ **საზოგადოთ** ყოველი რევოლიუციონერის ნაციონალური პროგრამა უეჭველად უარყოფით მხარესაც უნდა ატარებდეს“ (526) ასეთი „ობიექტიური საზომით არჩევს“ ჩემი ოპონენტი ჩემს წერილებს, თუ როგორი ფასი და ღირებულება ექნება ასეთი „კრიტიკოსის“ დასკვნებს ამის დანახვა მკითხველს ნაბლად შეუძლია ზემოდ მოყვანილ მაგალითებიდან. მთელი მისი საპასუხო წერილები ასეთი სოფისტოლაა და ჩემი დებულებების გადამახინჯებაზედ არის აგებული. ყველა ამათი აღნუსხვა მეტად დიდ დროს მოითხოვდა და ძლიერ დაქანცვა მკითხველს. მაგრამ რამოდენიმეს აღნიშვნა მაინც აუცილებელია. ჩემი წერილების მეხუთე თავში მე ვიხილავ მე-19-ე საუკ. ნაციონალურ მოძრაობას მის მოთხვნილებებსა და შინაარს, და მარქს ენგელსის დამოკიდებულებას კონკრეტიულ მაგალითების მიხედვით სხვა და სხვა ერების მოთხოვნილებებთან. ვრცლად ვჩერდები 1848 წლის რევოლიუციის მიერ გამოწვეულ ნაციონალურ მოძრაობაზე და კვლავ უფრო ფართოდ უბრუნდები სლავიანურ მოძრაობას და მის ხასიათს; ვარკვევ, თუ რა მიზეზებმა გამოიწვიეს მარქს-ენგელსის უარყოფითი დამოკიდებულება ამ მოძრაობისადმი და ვრცლად ვხსნი იმ შეცდომებს, რომელიც მათ დაუშვეს ზოგიერთ სლავთა ერების მიმართ 1848—52 წლებში (№ 508). ამის შემდეგ მე ავღნიშნავდი, რომ მარქს-ენგელსის შეცდომები (შეიძლება ითქვას, რომ უმთავრესი ბრალი ამ შეცდომაში ფრ. ენგელს ედება *) გამოასწორეს, როგორც მათ, ისე მათმა მიმდევრებმა შემდეგში. მე ვსწერდი: „მარქს-ენგელსის ეს **ძირითადი შეცდომები** (სლავთა მიმართ ს. დ.) ხაზგასმით იქმნა აღნიშნული მათი მიმდევრებისაგან (მერინგი, კაუცკი); თვით მათაც (მარქს-ენგელსმა) გირკვეულ ფორმებში ჩამოაყალიბეს სლავიანთა მოძრაობა და მისწრაფება. როგორც აღნიშნული გვქონდა 1882 წ. ენგელსი ამბობდა: **„პროლეტარიატის გამარჯვება ანთავისუფლებს მათ (სლავებს) ჭეშმარიტად და აუცილებლად, და არა დროებით და ფიქტიურად, როგორც ცარიზმი“** (ხაზი ძველია) **აქ უკვე სლავთა განთავისუფლებაზედ არის ლაპარაკი და არა მათ განადგურებაზე“** (ეს ხაზი ახალია № 508) დასასრულ მე უკეთებდი საერთო დასკვნას და ავღნიშნავდი, თუ მარქს-ენგელსმა, როგორი პასუხი გასცეს მე-19-ე საუკუნეში წამოჭრილ ნაციონალურ მოძრაობის მოთხოვნილებებს; მე ვსწერდი: **„თუ არ მივიღებთ მხედველობაში ზოგიერთ წვრილ სლავიანურ ერებს.** (ხაზი ახალია ს. დ.) მარქს-ენგელსი აყენებდენ რეალურ შინაარსის პროგრამას ყველა ერებისათვის. **ყოველი ერის ცალ-ცალკე გაერთიანებას და მათთვის დამოუკიდებლობის შეჰქმნას;** ეს იყო ძირითადი საფუძველი, რომლის საშუალებითაც მათ შესაძლებლად მიაჩნდათ ერების ინტერნაციონალური თანამშრომლობა საერთო მიზნებისათვის და ხდიდენ მას პროლეტარიატის გაერთიანებისა და ბატონობის ქვა-კუთხედათ, **ეს ორივე მომენტი შეადგენდა მე-19-ე საუკუნის ნაციონალური მოძრაობის ძირითად ამოცანას:** ამ გვარად ზოგადათ და საერთოდ ამ ძირითად ამოცანებს მარქს-ენგელსმა გარკვეული პრინციპიალური პასუხი გასცეს და ეათი რეალურად გადაჭრისათვის გარკვეული პრაქტიკული პროგრამა წამოაყენეს“ (იქვე). როდესაც ამას ვწერდი მე მხედველობაში მქონდა მთელი მე-19-ე საუკუნე და მარქს-ენგელსის მიერ **შემდეგ წლებში** თავიანთი 1848 წ. შეცდომების გამოსწორება. ენგელსი თავისი მოღვაწეობის უკანასკნელი ათეული წლის განმავლობაში ხაზ გასმით აყენებდა მთელ რიგ წიგნებსა და წერილებში იმ პროგრამას ეროვნულ საკითხში, რომელიც მე ზემოდ ავღნიშნე. მკითხველს მოვაგონებ მხოლოდ ორს 1893 **წ.** „კომ. მანიფესტის“ იტალიურ გამოცემის წინასიტყვაობაში იგი ამბობდა: „თუ **გაერთიანდა ყოველი ერი ცალ ცალკე და არ მოიპოვა დამოუკიდებლობა, შეუძლებელია პროლეტარიატის საერთაშორისო გაერთიანება. შეუძლებელია ამ ერების საერთო მიზნებისათვის დამშვიდებული და შეგნებული თანამშრომლობა“.** აქ **„ყოველ ერზედ“** არის ლაპარაკი.

მეორე ფაქტი. ეხლახან მივიღეთ მოსკოვიდან რუსულად ამ სამიოდე თვის წინად პირველად გადმოთარგმნილი და გამოცემული წიგნი: „Сила и экономика в образовании черноморской империи“ (посмертное произведение) ეს წიგნი დაწერილი არის 1887—8 წლებში და იგი ერთ-ერთ თავად უნდა შეეტანა ენგელს თავის „ანტი-დიუსინგში“. ამ წიგნიდან ამოღებული ადგილებით მეც ვისარგებლე ჩემს წერილებში, რამდენადაც ეს ადგილები მოყავდა თავის მიმოხილვაში ამხ. ზინოვიევს. აღნიშნული წიგნი მეტად საინტერესო-მასალას იძლევა მარქს-ენგელსის ეროვნული პოლიტიკის გამოსარკვევად. მე მხოლოდ ერთ ადგილს მოვიყვან იქედან. ენგელსი სწერს. „Чтобы обеспечить международный мир, прежде всего должны быть устранены все излишние поводы к национальным трениям; каждый народ должен быть независимым, быть хозяином в своем доме и так, с развитием торговли, земледелия, промишленности —а с ним-и классовой мощи буржуазии—повсюду росла национальное чувство. раздробленные и угнетенные нации требовали объединения и самостоятельности“ (იხ. გვ. 16. 1923 წ.) როგორც ვხედავთ, განსაკუთრებით თავისი მოღვაწეობის მეორე ნახევარში ენგელსი გარკვევით აყენებს ყოველი ერის დამოუკიდებლობის პროგრამას.

ჩვენ მხოლოდ ორიოდე მაგალითი მოვიყვანეთ აქ, რომ მკითხველს გავახსენოთ ჩვენ წერილებში უკვე აღნიშნული ფაქტები.

როგორც მკითხველი ხედავს **მე მთელი რიგი ისტორიული მოვლენებისა განვიხილე გამოვარკვიე ის ისტორიული პერიპეტიები, სრომელნიც განვლეს მარქს-ენგელსმა თავიანთი ნაციონალური პროგრამის წამოყენებისა და შესწორების დროს; და ამგვარ სახით გაუკეთე საერთო დასკვნები.**

როგორ მოეპყრა ჩემი ოპონენტი ამ ჩემს დასკვნებს? თავისი ყალთაბანდობა და ხრიკები აქაც შესაფერისად მოიხმარა.

ამაღლობელი ამას წერს ჩემს ციტატას შემდეგ ამ ნაირად: „მარქს-ენგელსი აყენებენ რეალურ შინაარსის პროგრამას ყველა ნაციებისათვის: ყოველი ერის ცალ-ცალკე გაერთიანებას და მათთვის დამოუკიდებლობის შექმნას“. (№ 526). მკითხველი უკვე შეამჩნევს, რომ ამაღლობელმა წინადადებას წააცალა თავი, სადაც ნათქვამია **„თუ არ მივიღებთ მხედველობაში ზოგიერთ წვრილ სლავიანურ ერებს“.** და არც კი აღნიშნა, რომ წინადადება გაწყვეტილად არის ამოღებული. მაგრამ ეს ცოტაა. **ოპონენტი უმალავს მკითხველს ჩემ მიერ ზემოდ ვრცლად გაკეთებულ მიმოხილვებსა და განმარტებებს, და ცდილობს ამ ფაქტების დამალვით მეიე „ამალაპარაკოს“ ჩემივე თვის წინააღმდეგ** (სიტვა სიტვით: **„ეხლა ავალაპარაკოთ ამხ. სან—დონი თავისივე თავის წინააღმდეგ“.** მადლობა ჩემს ოპონენტს, ასე—ჩემ მიერ დაუხმარებლად თავის ნებაზე ხან აღმა და ხან წაღმა რომ მალაპარაკებს). ყური დაუგდეთ ოპონენტს: „მაგრამ მართალია კი ისტორიულად, რომ მარქს-ენგელსი ყოველი ერის დამოუკიდებლობას იცავდენ? ეს არ არის მართალი. ენგელსი სლავიანთა ხალხების მიმართ მთელი თავისი სიმკაცრით იყო ამხედრებული. ჩეხებს ის მომაკვდავ ნაციად სთვლიდა და სხ. ეს ამხ. სან—დონმა იცის, *) (მკოდნია! ს. დ.) მაგრამ **როგორც ყველგან, ისე აქაც წინააღმდეგობაშია გახლართული. ჯერ ამბობს ყოველი ერის დამოუკიდებლობას იცავდაო, შემდეგ კი გვეუბნება ზოგისას ებრძოლაო. გვარეობითი და სახეობითი ცნებანი მისთვის არ არხებობს“.** (526 ხაზი ჩემია).

უნდა გულ-ახდილად გამოგიტყდეთ, ყველგან არა და თქვენ მიერ დაგებულ მახეში აუცილებლად „გახლართული“ ვარ. მაგრამ, ვკითხულობ, რა აზრი აქვს ასეთს, ხელოვნურ მახეების“ დაგებას, რას ემსახურება იგი“. ჭეშმარიტების გამოკვლევას თუ თქვენი საკუთარი თავის გადარჩენას?

ერთ ადგილს თქვენ სწერთ: „თქვენ (ე. ი. ჩემს. ს. დ.) ულოღიკობას საზღვარი არ აქვს“ (№ 528), მეორე ადგილას: „ჭეშმარიტად, რომ თქვენს აზროვნებაში ყველაფრის მოთავსება შესაძლებელია“ (526). საკუთარ გეთანხმებით, თქვენებური მსჯელობითა და კამათის ხერხებით, ჩემს ულოღიკობას არ ექმნება საზღვარი და ჩემს აზროვნებაში ყველაფრის მოთავსება იქმნება შესაძლებელი, და აკი ათავსებთ თავისუფლად, უდარდელად, ყოველგვარ წარმოებისა და ზნეობრივი კანონების გარეშე!

ხოლო მე მინდა გკითხოთ, როდის ექნება დასასრული თქვენს ასეთს ბოროტმოქმედებას? ნუ თუ თქვენ ვერ გრძნობთ, რომ ასეთი მსჯელობა და ასეთი წესით კამათი, ორივეს დამახინჯება არის?

ხან—დონი.

*) **ყველა ამ ცნობებით ოპონენტი ჩემი წერილიდან სარგებლობს:** როგორც აღვნიშნე, ეს ფაქტები მოყვანილია ვრცლად ჩემს წერილში და ისტორიულად განხილული: აღნიშნულია აგრეედვე, თუ როგორ გამოასწორეს ავტორებმა თავიანთი შეცდომა სლავიანურ ერების მიმართ. ი მაზე იტყვიან: „моим добром и мне же челом“. ხ. დ.

*) აღიანიშნავია ერთი ფაქტი: წიგნაკის „რევოლიუცია და კონტრ-რევოლიუცია გერმანეთში“ დიდი ხნის განმავლობაში ავტორათ კ. მარქსი იყო ცნობილი. ბოლონდელმა აღმოჩენებმა გამოარკვია რომ ამ წიგნის ავტორი ფრ. ენგელსია. (იხ. მათი თხუზულებათა **მესამე** ტომი—1921 წ. აგრეთვე მთელი რიგი წერილებისა სლავიანთა ერების წინაალმდეგ „ახალ რეინის გაზეთში“ ახალი გამოკვლევებით ფრ. ენგელს მიეწერება. ს. დ.

ტირაჟი 1900 [illegible]ნება დართულია ლიტერატურისა და გამომცემლობის მთავარ მართველობის მიერ № 671 სტამბა გაზეთ „ზარია ვოსტოკა“-სი, კრუზენშტეინის ქუჩ № 4.